

Рецензії

ВИЙШЛА ДРУГА КНИГА «УКРАЇНЦІ ХОРВАТІЇ»

Микола МУШИНКА
професор, д-р філологічних наук,
академік НАН України,
Пряшів, Словаччина

Наприкінці 2020 року в столиці Хорватії Загребі вийшла друга книга «Українці Хорватії». Оскільки це видання на книжковий ринок України не потрапить, вважаю доцільним ближче познайомити з нею читачів, разом з першим її томом¹. Обмежений розмір рецензії не дозволяє мені розглянути зміст понад пів сотні статей, тому я обмежуся, по суті, їх переліком.

Перший том містить 25 статей 19 авторів: з Києва, Харкова, Нью-Йорка, Парижа, Лондона, Нового Саду, Загреба, Славонського Броду та Липов'ян. Упорядники *Славко Бурда та Борис Гралюк* у передмові підкреслюють, що публікація виходить з нагоди 100-ліття переселення українців на хорватський простір та 80-річчя заснування Українського товариства «Просвіта» в Загребі.

Олена Малиновська з Києва у вступній статті подала короткий нарис історії і сучасного стану української діаспори в південнослов'янських землях, яка складається з двох груп. Першу групу становили русини (руснаки) Бачки, які вже у середині XVIII століття почали заселяти Руський Керестур та Коцур, а згодом й інші села цього регіону. Трохи пізніше — 8—10 тисяч українських козаків зруйнованої Запорозької Січі (1775) переселилися спочатку в Туреччину, пізніше — у Бачку, а згодом і в інші землі південних слов'ян.

Другу хвилю переселенців становили українці Галичини, Закарпаття та Північної Буковини, що прибули у Королівство Сербії та Хорватії після Першої світової війни. До них приєдналися політичні емігранти з інших земель України та Росії. У населених пунктах Східної Хорватії (Вуковар, Петровці, Миклошевці) українці та русини становили значну групу, а то й більшість населення. І саме вони стали жертвами сербсько-хорватської війни 1991 року, коли їх поселення були майже повністю зруйновані.

Киянин *Володимир Сергійчук* у книжці опублікував невідомі документи про дипломатичні стосунки між Україною і Хорватією з 1920—1921 років. Інші кияни — *Максим Каменецький, Микола Єременко та Євген Пашенко* — спрямували основну ува-

¹ Українці Хорватії. Матеріали і документи. Книга перша. Упорядники Славко Бурда і Борис Гралюк. Вид. Культурно-просвітне товариство русинів і українців, Загреб, 2002. 232 с. Тираж 500 прим. ISBN 953-96527-0-5; Книга друга. Упоряд. Славко Бурда. Загреб, 2020. 318 с. ISBN 978-953-8108-03-7.

гу на недавню вітчизняну війну в Югославії, сучасні хорватсько-українські взаємини та перспективи їх дальшого розвитку.

Володимир Козлітін з Харкова розглянув громадські організації в міжвоєнній Югославії. Богдан Ліський з Нью-Йорка — студентські організації (1920—1945) у Загребі та розповів про українсько-хорватського патріота Антона Івахнюка. Євген Мацих з Парижа розглянув діяльність українців Хорватії під час Другої світової війни, а Любомир Мазур — 50-літню діяльність Європейського конгресу українців.

Співупорядник книги Славко Бурда із Загреба представлений у першій книзі трьома статтями культурно-громадського спрямування: ґрунтовною інформацією про перебування у Хорватії 1992 року офіційної делегації товариства «України» з Києва, своїм виступом на семінарі «Культура етносів України та української діаспори» в Києві та звітом про відзначення 100-ліття українців у Хорватії. Праці С. Бурди доповнили його земляки: Мирослав Кіш, Янко Шимрак, Миленко Попович, Раїса Тростинська та священники Іван Брацневський, Ярослав Лецишин і Никола Кекіч.

Цікавими є статті у першому томі новосадців Юліяна Тамаша² та Романа Мизя³.

Друга книга «Українців Хорватії», присвячена 120-й річниці переселення українців на землі сьгоднішньої Хорватії, відкривається передмовою упорядника Славка Бурди, в якій він подав коротку історію 120-річного розвитку української людності на території сучасної Хорватії, хронологічно розподіливши його на чотири етапи. Цій темі він присвятив окрему студію (сс. 264—275) про сучасний стан українців Хорватії. Це поширена версія його доповіді, виголошеної на XI Світовому конгресі українців у Києві 2018 року. У ній він підкреслив значний внесок науковців України в дослідження українців Хорватії, зокрема після проголошення її самостійності 1991 року.

У Хорватії українці становлять одну з 22 національних меншин і користаються всіма правами, гарантованими конституційним законом «Про права наці-

² «Південний погляд на Україну між Сходом і Заходом».

³ «Про українців у Мославині, Липовлянах та Новій Субоцьки та зв'язки церкви Закарпаття з греко-католиками Хорватії та Бачки».

ональних меншин в Республіці Хорватія». Згідно з цим законом українці сьгодні мають право на культурну автономію, центральну організацію — Українську громаду в РХ, фінансовану з державного бюджету та інші товариства, Центральну бібліотеку в Загребі з філіями в інших містах, кафедру української мови та літератури при Загребському університеті, Греко-католицьку церкву, українські відділення при кількох школах, видавництва, двомісячний журнал «Вістник», представників у державних органах тощо. В Загребі діє Посольство України, яке надає моральну і матеріальну підтримку українській громаді.

В найновішій хвилі переселенців з України переважає заробітчанська еміграція та значна кількість жінок, які виходять заміж переважно за хорватів, т. зв. «шлюбна еміграція».

Найбільшою проблемою для сучасних переселенців з України є безробіття.

Згідно з офіційною статистикою станом на початок 2012 року у Хорватії мешкало близько 2 тисяч українців⁴. У дійсності їх є набагато більше. Статистика не охоплює пасивних українців, які, будучи громадянами Хорватії, вважають себе хорватами, та велику групу русинів, які вважають себе окремою нацією.

Друга книга «Українці Хорватії» охоплює 35 статей. Переважають роботи авторів з України: Мико-

⁴ Енциклопедія історії України. Київ, 2013. Т. 10. С. 413.

ли Нагірного — доцента Володимир-Волинського педагогічного фахового коледжу (13 робіт)⁵; Валерія Власенка, доцента Сумського державного університету (9)⁶; Галини Саган, професора Київського університету ім. Б. Грінченка (3)⁷; Оксани Гули, старшого наукового співробітника Українського науково-дослідного інституту архівної справи та

⁵ «Колабораціонізм українців Хорватії в Другій світовій війні», «Динаміка чисельності русинів та українців у ХХ ст.», «Хорватсько-сербська війна», «Кризовий штаб 1990—1991», «Нова думка», «Літні школи», «Біженці та вигнанці 1991—1995», «Українці Слованського Броду», «Вуковар», «Петровці», «Переселенці», «Українці — захисники хорватської державності».

⁶ «Три хвили міжвоєнної української політичної еміграції», «Радикально-націоналістичне міжвоєнної української еміграції в південно-східній Європі», «Просвіта 1922—1941», «Взаємини української та російської еміграції», «Правове становище української еміграції. Міжвоєнна українська політична еміграція», «Відносини з владою».

⁷ «Українське питання в Королівстві СХС»; «Громадські організації русинів та українців у Королівстві СХС»; «Релігійні чинник» в утвердженні етнічної ідентичності русинів на Балканах», «Актуалізація «русинського питання» в Хорватії на початку ХХІ століття».

документознавства у Києві⁸ та Ольги Фабрики-Процької — доцента Прикарпатського національного університету в Івано-Франківську (1)⁹. Західноєвропейські країни представлені Олександром Румянцевим — доцентом Палермського університету в Італії (1)¹⁰.

Майже усі українські автори представлені у збірнику короткими біографічними довідками та фотографіями (сс. 305—309). Крім них у книзі окремими науковими роботами взяв участь упорядник Славко Бурда¹¹. Троє авторів — Світлана Лук'яничук, Микола Нагірний та Олександр Савчук опублікували колективну роботу¹², а двоє — Миленко Попович та Ана Дуганджич — розглянули історію українстики у Загребському університеті.

Другий том закінчується звітом довгорічного Президента Європейського Конгресу Українців Левка Довговича про діяльність цієї організації (сс. 285—304) та біографічними довідками про Левка Довговича та Славка Бурду (сс. 305—306).

Значна кількість статей в обидвох книгах — це передруки раніше публікованих праць. У деяких статтях окремих авторів повторюється одна і та сама тематика, головним чином, переселення. Було б раціональніше, якби автори замість тринадцятьох, дев'ятьох або трьох статей написали по одній, але ґрунтовній.

Двотомник «Українці Хорватії» є найважливішим джерелом статей і документів про історію і сучасний стан наших земляків у Республіки Хорватії.

⁸ «Діяльність українських культурно-просвітницьких організацій у Королівстві СХС/Югославія 1918—1941», «Система освіти Республіки Хорватія. Українознавчий аспект».

⁹ «Характеристика етнічних груп (русинів, лемків та руснаків в історичному контексті».

¹⁰ «Діяльність українських культурно-просвітських організацій у Королівстві СХС».

¹¹ «Сучасне становище українців Хорватії» та «Внесок Сергія Бурди в розвиток українсько-хорватських взаємин».

¹² «Національний розвиток українців Хорватії у другій половині ХVІІІ — на початку ХХІ ст.».